

ДА ЛИ ЈЕ СПОМЕНИК НА НОВОСАДСКОМ КЕЈУ АУТЕНТИЧНО ОБЕЛЕЖЈЕ РАЦИЈЕ ИЗ 1942. ГОДИНЕ?

„ПОРОДИЦА“ ПОДЕЛИЛА ГРАД

Градски оци и уметници инсистирају на конкурс за ново спомен обележје, а вајар Јован Солдатовић тврди да су Новосађани одавно прихватили „Породицу“

Обележавање педесетогодишњице крваве новосадске рације у којој је мађарска фашистичка солдатека у року од три дана отерала у смрт више од 1.500 цивила српске и јеврејске националности, претрћи ће крајем јануара следеће године у знаку идентификације жртана и њихових делата. Где ће се, и како, међутим, поставити плоче с именима настрадалих, као и да ли је споменик „Породица“ на Дунавском кеју трајно и адекватно решење, теме су жестоких полемика које већ неколико месеци потресају новосадске уметничке кругове и општинске органе.

Аутор „Породице“ новосадски вајар Јован Солдатовић, сматра да плоче с именима треба да буду постављене на ниским зидовима који са једне стране окружују споменик, па би он тако — уз неке измене и допуне — постао трајно обележје трагичних догађаја.

Насупрот томе, Извршни савет града на основу предлога стручне групе, одлучио је да се имена поставе на зидове доњег платоа, док би се за трајно решење спомен обележја жртвара рације расписао републички конкурс. „Породица“ би остала то што је и до сада била — споменик жртвама фашизма.

— Све то је омаловажавање идеје коју сам давно ауторизовао, а надасве, дисквалификација мог уметничког рада — револтиран је Јован Солдатовић. — Пошто је скульптура постављена 1971. године, када су имена жртана и прозивка злочинаца значили „таласање“ и непотребно узнемиравање, на „Породици“ није назначена да је посвећена рацији. Али, она то јесте у свести Новосађана који се сваког јану-

ара скупљају на Кеју, доносе цвеће и пале свеће, одајући пошту својим несрећним рођацима и суграђанима. За гужву око споменика објашњење је једноставно: то је неразумљива потреба мојих колега за баналним престижом и трка општинских челника за предизборним поносима.

„Случај споменик“ датира, иначе, с краја прошле године када је Извршни савет града први пут разматрао иницијативу за трајним обележавањем новосадске рације. Тим поводом формирано је Координационо тело које је окупило Стручни савет и поверило му утврђивање предлога локације и поступака за добијање уметничког решења. Истакнути уметници, вајари, архитекте и историчари, њих шесторо, са једним гласом против донели су закључак да се до аутентичног споменика рацији мора доћи преко конкурса, до чије реализације би на крваве јануарске дане 1942. подсећале плоче с именима жртана. У сваком случају, „Породица“ Јована Солдатовића није дошла у обзир као трајно решење за спомен обележје рације.

Уследила су потом отворена писма Солдатовића неколицини дневних листова у којима је напао Стручни савет, председника Извршног савета Борба Башића и секретара за образовање и културу Весну Катиг, оптужујући их за острукцију и негативан став према обележавању рације.

— Сасвим је јасно зашто овакви политичари не одговарају Солдатовићу — каже члан Стручног савета, вајар Љубомир Денковић. — Деценијама сам гледао како наш колега неlegalно, без конкурса уз помоћ мошника, поставља

своје скульптуре. Преко својих бивших гарнитура, почев од Доронићког, преко Берисављевића и Крунића, до Станета Доланца, са којим је био велики пријатељ, Солдатовић је реализовао своје идеје. Тако је поништен југословенски конкурс за спомен обележје на Сремском фронту, на којем је победио Душан Цмоња, да би пројекат „испод жита“ био додељен Солдатовићу. Он је своја политичка уверења увек прилагођавао актуелном тренутку па је раније тражио локацију на Петроварадинској тврђави за споменик Титу, да би у скорије време то исто покушао да резервише за Чарнојевића.

Фамозна „Породица“, према тврђи Денковића, није уопште ни прављена за новосадске просторе. Солдатовић је скульптуру најпре понудио Светозареву, а кад је тамо одбијена постављена је на Кеју као споменик жртвама фашизма. — Наводно бесплатно, а у суштини и те како наплаћено, што се лако може проверити додаје Денковић. — Ето, зато сам против „Породице“, скульптуре која је постављена на начин који по други пут убија жртве рације.

Једини члан Стручног савета који се успротивио конкурс за историчар Звонимир Голубовић. Он сматра да је „Породица“ право обележје рације и да је њену аутентичност потврдио — народ.

Према речима вајара Владимира Лабата, такође члана Стручног савета, неправедно је да Јован Солдатовић буде једини који ће дати своје уметничко виђење трагичног догађаја, толико битног за Нови Сад.

— Треба дати шансу већем броју аутора, нарочито млађима, који због

НОВОСАЂАНИ (НИ)СУ ПРИХВАТИЛИ: „Породица“ Јована Солдатовића

таквих и сличних „системских“ улазка на мала врата нису успели да се афирмишу — каже Лабат. — На конкурс, наравно, може да се јави и Солдатовић, па ако буде најбољи, нека победи. Узгред, његови напади на Стручни савет пуни су нетачних и неаргументованих тврдњи у смислу да ми нећемо да се рација достојно обележи и слично. Наши закључци то демантују, а уметници из предворја кабинета бивших политичара очигледно не могу да се помире са тим да су дошла нека нова времена.

Непоуступљивост „зарађених“ страна довела је проблем око спомен обележја рацији и пред делегате Скупштине града. Пронађено је, „соломонско“ решење да се цео случај хитно поново преиспита на Стручном савету, а затим и на Извршном савету града. А. ЧАКШИРАН